

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Чжан Сіньюань

«Формування прогностичних умінь у майбутніх учителів

музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань
01 – освіта, зі спеціальності 014 – середня освіта (музичне мистецтво)

1. Актуальність теми дисертації

Актуалізація означеної теми зумовлюється доцільністю врахування поліфункціональних процесів у системі мистецької освіти, спрямованих на вирішення низки вагомих питань, що стосуються підготовки фахівців у напрямку оволодіння ними динамічною системою глибоких фундаментальних та спеціальних компетенцій, оригінальних способів мислення, особистісними поглядами, цінностями, здатністю успішно соціалізуватися та здійснювати продуктивну діяльність. Такі процеси мотивують необхідність з'ясування цілого комплексу завдань щодо підготовки учителів музичного мистецтва з урахуванням національної культурно-освітньої практики певної країни та можливостей використання кращих надбань у різних галузях освіти.

У дисертації Чжан Сіньюань проблему підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва влучно пропонується вирішувати під час формування їх прогностичних умінь у процесі фортепіанної підготовки. Адже розв'язання цієї проблеми має сприяти поліпшенню якості інструментально-виконавської діяльності під час озброєння майбутніх учителів музичного мистецтва прогностичними вміннями задля успішного з'ясування, як зазначає авторка, теоретичних і практичних завдань у контексті підвищення результативності навчальної діяльності, що безпосередньо залежить від соціально-економічних умов розвитку освіти, перспективних вимог до навчання і його змістових елементів.

З огляду на вищеподані міркування, не викликає сумнівів актуальність проблеми підготовки вчителів музичного мистецтва крізь призму формування їх прогностичних умінь. Саме тому вибір дисертанткою наукового дослідження «Формування прогностичних умінь у майбутніх

учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки» є своєчасним та назрілим, а розгляд теми дисертації є вкрай необхідним для сучасної мистецької освіти.

Доводячи соціально-педагогічну значущість означеної теми, у роботі авторка зосереджує увагу на вирішенні кола питань, спрямованих на подолання суперечностей, як зазначає дисертантка, – між наявними в музичній педагогіці теоретичними знаннями щодо прогностичної діяльності різного ступеня абстракції та необхідністю перетворення вектору уваги вчених до кола поінформованості її практичного застосування; потребою сучасної системи освіти в учителях музичного мистецтва, здатних здійснювати прогностичну діяльність на достатньому рівні та існуючою стихійно-інтуїтивною практикою формування належних умінь; обґрунтуванням прогностичних умінь як прояву вищого рівня педагогічної компетентності мистецько-освітнього процесу та відсутністю критеріїв та показників їх оцінювання.

Той факт, що рецензована дисертація входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» і становить частину наукової теми «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (реєстраційний номер 0114U007160) також свідчить на користь її актуальності.

2. Ступінь обґрунтованості наукових понять, висновків і рекомендацій.

Аргументованість та переконливість сформульованих в ході з'ясування завдань дослідження наукових позицій, узагальнень і рекомендаційних висновків підтверджуються якісними результатами проведеної Чжан Сіньюань пошукової роботи і не викликають заперечень. Їх вірогідність та достовірність забезпечуються глибоким теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних позицій дослідницької праці; ретельним аналізом наукових джерел у філософському, соціологічному,

психолого-педагогічному, музикознавчому аспектах; всебічним аналізом та доцільним використанням комплексу взаємопов'язаних методів, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження, що включають як теоретичні підходи, так й емпіричні та статистичні аспекти отримання обґрунтованих результатів; достовірно проведеною дослідно-експериментальною роботою; результатами кількісної та якісної експериментальної перевірки розробленої методики; позитивними наслідками впровадження в освітній процес методики формування прогностичних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки.

Отже, успішне розгортання дослідницького пошуку відбувається від обґрунтування дисертанткою теоретико-методологічних основ дослідження, визначення змістової сутності категоріально-поняттєвої його основи до розробки та перевірки методики формування прогностичних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки.

У дисертації Чжан Сіньюань поставлено за мету розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування прогностичних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки. Доцільним є той факт, що реалізація мети задля вирішення існуючих в теорії та практиці фахової підготовки майбутніх учителів музики ряду нез'ясованих завдань, які дисертантка визначає в роботі, відбувається на основі: виявлення специфіки прогностичних умінь у сучасному науковому дискурсі; з'ясування змісту та структурних компонентів прогностичних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки; обґрунтування методологічних та методичних засад формування прогностичних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки; визначення критеріїв та показників оцінювання рівня сформованості прогностичних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки; експериментальної перевірки ефективності запропонованої

методики формування прогностичних умінь у майбутніх учителів музики у процесі фортепіанної підготовки.

Крім того, висока якість отриманих результатів дослідження забезпечило використання авторкою влучно підбраного комплексу взаємопов'язаних загальнонаукових методів. Для досягнення мети й вирішення поставлених завдань було залучено наступні методи. Теоретичні методи: аналіз, систематизація та узагальнення наукових джерел – для уточнення сутності поняття «прогностичні уміння майбутніх учителів музичного мистецтва»; методи порівняння, систематизації, класифікації, узагальнення отриманих теоретичних та практичних даних, теоретичне моделювання – для виявлення структури, умов формування та побудови критеріального апарату щодо оцінювання рівня сформованості прогностичних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва. Теоретично і практично корисними та оригінальними є емпіричні методи (зокрема, констатувальний і формувальний етапи експерименту), які використовувалися авторкою для перевірки ефективності методики формування презентаційних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва. У зазначеному контексті достовірність й ефективність результатів педагогічного експерименту вдало забезпечується під час використання статистичних методів дослідження.

Грунтовність та достовірність викладу тексту дисертації зумовлюється всебічним, аргументованим аналізом відповідної джерельної бази, що підтверджується цитатами з авторитетних вітчизняних та зарубіжних джерел, які відображають сучасну точку зору на досліджувану проблему. Опрацювання й критичний аналіз теоретичного матеріалу, проведені емпіричні дослідження, власний досвід мистецької діяльності склали основу запропонованої авторкою оригінальної методики формування прагностичних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки.

Дисертаційна робота відзначається логічним викладом наукових положень та результатів, структурною виваженістю та чіткістю, узгодженістю поставлених завдань і сформульованих висновків.

Так, науковою значущістю відзначаються матеріали першого розділу дисертації «Теоретичні засади дослідження прогностичних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки», які отримані дисертанткою завдяки зосередженню її уваги на здійсненні теоретичного аналізу проблеми реалізації прогностичних умінь у сфері музичної, зокрема, виконавсько-інструментальної діяльності, а також особливості їх застосування в освітній, соціально-культурній, музично-педагогічній та інших сферах діяльності. Чжан Сіньюань реалізує дослідницькі завдання на основі виявлення спільних та відмінних ознак різних типів прогностичних механізмів. Адже, як підкреслює дисертантка, отримана в результаті прогностичних дій «випереджаюча інформація» є засобом, який дає можливість передбачати в майбутньому не лише тенденції розвитку музичної освіти в цілому або здобувача освіти, зокрема, але й здійснювати доцільні корективи в методику навчання. Авторці вдалося обґрунтувати роль прогностичних процесів в умовах сучасної мистецької освіти, зокрема, провідне місце прогностичної діяльності у функціональній моделі педагогічного процесу, що зумовлено новими освітньо-концептуальними орієнтирами; а також, наявність у науковому та освітньому просторі теоретико-методичних передумов формування прогностичних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва. Дисертантка доводить важливість реалізації означених умінь під час вибору оптимального рішення, проведення моніторингу та передбачення міри результативності освітньо-професійної діяльності. Виокремлений авторкою та вдало схарактеризований нею категоріально-поняттєвий апарат дослідження у контексті сучасного наукового дискурсу став підставою для уточнення сутності «педагогічного прогнозування», «прогностичних умінь учителя», «прогностичних умінь учителя музичного мистецтва».

Грунтовно здійснений теоретичний аналіз проблеми формування вмінь майбутніх учителів музичного мистецтва, обґрунтування взаємозв'язку індуктивного та дедуктивного підходів з пошуковим та нормативним типами прогнозів, уточнення фаз реалізації процесу прогнозування, а також визначення ряду особливостей до розгляду прогностичних процесів в галузі мистецької освіти стали основою для авторського тлумачення сутності прогностичних умінь учителя музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки як системи поліфункціональних, цілеспрямованих розумових та практичних дій, зорієнтованих на отримання випереджальної художньо-педагогічної та методично-виконавської інформації в процесі інструментальної та вербальної інтерпретації фортепіанних творів.

Позитивної оцінки вимагає визначена структура формування досліджуваного феномену. Мотиваційно-стратегічний, когнітивно-операційний, діяльнісно-тактичний, регулятивно-аферентний компоненти заклали таку структурну основу, всебічно охоплюють усі аспекти формування прогностичних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки і закладають основу для подальшої експериментальної роботи. Науково цінним є те, що кожний із компонентів передбачає певну групу прогностичних умінь: проблемно-змістових, аналітично-когнітивних, операційно-методичних та верифікаційно-регулятивних.

Реалізація науково-дослідницького потенціалу здобувачки віднайшла своє втілення, зокрема, у другому розділі дисертації «Методичні аспекти формування презентаційних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки». Цілісність дослідницького пошуку досягається завдяки реалізації низки розроблених дисертанткою наукових підходів, а саме: синергетичного, аксіологічного, компетентнісного, структурно-функціонального. Фокусуючи свою увагу на складності та багатоаспектності методологічного забезпечення означеного процесу, Чжан

Сіньюань описує функціональне значення обраних підходів з метою розкриття специфіки, визначення сутності і структури означеного явища.

На основі обґрунтованих наукових підходів доцільно подано систему принципів формування прогностичних умінь учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки. Наукову цінність становить розроблений дисертанткою комплекс принципів формування прогностичних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки (холізму, історизму, сценарного мислення, рівнозначності традицій та інновацій, практичної спрямованості навчання, субсидарності та безперервності та ін.), поданий у роботі.

Концептуально цінним є те, що кожному підходу відповідає певний принцип, що докладно аргументовано авторкою у другому розділі дисертації. Серед комплексу принципів особливої уваги заслуговує принцип субсидарності та безперервності, який визначається дисертанткою як наскрізний, оскільки уможливорює формування вмій приймати прогностичні рішення в нових мистецько-освітніх ситуаціях.

Практично-цінним матеріалом є розроблений Чжан Сіньюань комплекс відповідних методів, що в єдності з визначеними та аргументованими педагогічними умовами (організація художньо-пізнавальної діяльності здобувачів на основі виокремлення імовірно-прогностичних завдань інформаційно-пізнавального та інструментально-виконавського характеру; залучення студентів до творчого дослідницького процесу, спрямованого на розвиток загальних та спеціальних прогностичних умінь; орієнтація студентів на динаміку перебігу поточних досягнень стосовно траєкторії розвитку суб'єкта або явища музично-педагогічного процесу відповідно до прогнозованого результату, який у низці випадків передбачає оволодіння студентами варіативним рядом корекційних сценаріїв) забезпечили створення і реалізацію відповідної авторської методики.

Головним науково-методичним досягненням Чжан Сіньюань є обґрунтування структури та змісту методики формування прогностичних

умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки, що від постановки мети й основних завдань охоплює наукові підходи; основні принципи мистецького навчання; педагогічні умови; етапи педагогічної роботи; ефективні методи формування означеного явища. Відзначимо перспективність впровадження оригінальної поетапної методики в освітній процес чотирьох закладів вищої освіти (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 2133/24/1 від 12.10.2021 р.); Миколаївський національний педагогічний університет імені В. О. Сухомлинського (довідка № 01-12/01/253/1399 від 11.11.2021 р.); Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (довідка № 160 від 11.11.2021 р.), Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені В. Винниченка (довідка №78-н від 05.10.21).

Новітній аспект дослідження забезпечується змістом його матеріалів, запропонованих у третьому розділі «Експериментальна перевірка методики формування прогностичних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки». Принципову новизну теоретичних здобутків дисертаційної роботи визначає розроблений дослідницею та докладно презентований діагностичний апарат з метою виокремлення рівнів сформованості означеного феномена, а також перебіг і результат експериментальної перевірки ефективності розробленої методики. Наукової вартості набувають засоби наочного обґрунтування динаміки формування означеного конструкту та перевірки ефективності розробленої Чжан Сіньюань методики.

Позитивної оцінки заслуговує аргументоване визначення критеріїв та показників оцінки сформованості прогностичних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки в єдності компонентів. Ґрунтовний теоретичний аналіз обраної теми та якісно проведене емпіричне дослідження дали можливість Чжан Сіньюань впровадити методику формування прогностичних умінь майбутніх учителів

музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки у практику в системі вищої мистецько-педагогічної освіти.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Отримані результати надали змогу дисертантці виявити наукову новизну. Вона полягає в тому, що *вперше*: розроблено поетапну методику формування прогностичних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі навчання гри на фортепіано як систему усвідомлених, цілеспрямованих розумових та практичних дій, що базуються на наукових концепціях і методиках, об'єднаних одним освітньо-генералізованим завданням і орієнтованих на отримання попередньої інформації про освітній процес або явище з метою підвищення його ефективності; визначено компонентну структуру досліджуваного феномена, що включає мотиваційно-стратегічний, когнітивно-операційний, діяльнісно-тактичний, регулятивно-афферентний компоненти, кожний із яких включає у свій склад певну групу прогностичних умінь: проблемно-змістових, аналітично-когнітивних, операційно-методичних та верифікаційно-регулятивних; критерії оцінювання рівнів сформованості чотирьох компонентів структури прогностичних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва (мотиваційно-інтенційний, когнітивно-функціональний, художньо-діяльнісний, верифікативно-корекційний); запропоновано умови формування прогностичних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки (організація художньо-пізнавальної діяльності здобувачів на основі виокремлення імовірісно-прогностичних завдань інформаційно-пізнавального та інструментально-виконавського характеру; залучення студентів до творчого дослідницького процесу, спрямованого на розвиток загальних та спеціальних прогностичних умінь; орієнтації студентів на динаміку перебігу поточних досягнень, стосовно траєкторії розвитку суб'єкта або явища музично-педагогічного процесу відповідно до прогнозованого результату, який у низці випадків передбачає оволодіння студентами варіативним рядом корекційних сценаріїв).

Крім того, *уточнено*: сутність поняття «педагогічне прогнозування», «прогностичні уміння учителя», особливості прогностичної діяльності вчителів музичного мистецтва та причини неуспішної актуалізації вказаних умінь у процесі виконавсько-інструментальної та художньо-презентаційної діяльності; удосконалено методика розвитку виконавських навичок у майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах індивідуальних занять.

Подальшого розвитку набула: методика підготовки майбутнього вчителя музики України та Китаю до інтерпретаційно-виконавської та художньо-освітньої діяльності на уроках музичного мистецтва.

4. Значущість результатів дослідження для науки і практики та можливі шляхи їх використання.

Практичне значення результатів кваліфікаційної роботи на здобуття освітньо-наукового ступеня «доктор філософії» полягає у розробці та експериментальній перевірці методики забезпечення формування прогностичної компетентності в процесі навчання майбутніх учителів музичного мистецтва та підвищенні рівня художньо-презентаційної та фортепіанно-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Запропоновані методи та педагогічні умови можуть бути використані в межах викладання фахових дисциплін «Основний музичний інструмент», «Спеціальний інструмент», «Концертмейстерський клас», «Акомпанування», «Ансамблеве музикування», «Виробнича (педагогічна) практика в основній школі», а також у контексті формування методичної компетентності магістрів спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

5. Повнота викладу матеріалу

За темою дисертації опубліковано 10 одноосібних публікацій, з яких: 3 статті – у фахових періодичних виданнях України, 1 стаття у міжнародному виданні, 6 – апробаційного характеру.

6. Оцінка змісту й оформлення дисертації

Дисертація написана грамотно й оформлена згідно з вимогами пунктів 9, 11, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (із змінами)) та основними положеннями «Вимог до оформлення дисертації» (затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40). Стиль викладу в них матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій доступний для їх сприйняття.

Оцінювання змісту дисертації дає можливість констатувати, що дисертаційна робота Чжан Сіньюань є цілісним, завершеним науковим дослідженням. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю й достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертанткою наукових працях, а також за оформленням, робота відповідає паспорту спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) й вимогам, які висуваються до дисертацій такого типу.

7. Дискусійні питання та зауваження щодо окремих положень дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні аспекти та висловити зауваження.

1. У другому розділі під час розгляду особливостей методології компетентнісного підходу дисертанткою виокремлюються провідні орієнтири саморозвитку майбутнього фахівця, зокрема, практична реалізація його виконавського потенціалу; активізація його особистісних і професійних якостей; актуалізація суб'єктивного досвіду у професійній сфері. На нашу думку, цю наукову позицію доцільно було б відобразити в педагогічному інструментарії, поданому в розділі 3, за допомогою спеціальних методів формування прогностичних умінь.

2. У процесі теоретико-методологічного обґрунтування методики формування прогностичних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в

процесі фортепіанної підготовки дисертанткою виокремлено принцип холізму та підкреслено його спрямованість на обміркування досліджуваного об'єкта навчання або художньо-музичного явища від цілого до його компонентів, котрі передбачають, що зміна будь-яких з них призводить до зміни інших і структури у цілому. На нашу думку, врахування цих взаємозв'язків вимагає від методичного інструментарію певної гнучкості, зокрема, в аспекті варіативності застосування методів, засобів і прийомів фортепіанної підготовки, що доречно було б відобразити у формувальному експерименті.

3. Науково виважено і водночас творчо Чжан Сіньюань підходить до розробки обраної проблеми. Дисертантка переконливо обґрунтовує специфіку формування прогностичних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва. Хотілося б почути позицію авторки щодо більш рельєфного окреслення відмінностей означеного процесу у студентів з КНР та здобувачів освіти з України.

4. Дисертанткою розроблено й подано педагогічні умови, які, на нашу думку, у повному обсязі забезпечують позитивну динаміку формування досліджуваного феномену. У той же час, бажано було б ширше розкрити, як саме педагогічна умова щодо «залучення студентів до творчого дослідницького процесу, спрямованого на розвиток загальних та спеціальних прогностичних умінь» сприяла активізації виконавсько-інструментальної діяльності задля формування прогностичних умінь.

5. Безперечною новизною характеризується розроблена, науково обґрунтована та експериментально перевірена методика формування прогностичних умінь майбутніх учителів музики в процесі фортепіанної підготовки. Натомість, бажано було б деталізувати можливості застосування мистецького репертуару під час практичної роботи на конкретних прикладах.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота Чжан Сіньюань «Формування прогностичних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки» є науковим дослідженням, виконаним авторкою на актуальну тему. Отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання, яке полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні й експериментальній перевірці методики формування прогностичних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки.

У цілому вважаємо, що дослідження Чжан Сіньюань «Формування прогностичних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки» є завершеним самостійним і оригінальним дослідженням, яке за характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного аналізу, рівнем новизни та значущості результатів відповідає вимогам пунктів 9, 11-14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019) та Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р., що дає підстави для присудження Чжан Сіньюань ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Офіційний опонент:
 доктор педагогічних наук, професор,
 завідувач кафедри хореографії та
 музично-інструментального виконавства
 Сумського державного
 педагогічного університету
 імені А. С. Макаренка

О. В. Єременко